

To heldige og en svipser

– modstandsarbejde i Nordthy

Modstandsbevægelsen i Thy var i ret høj grad et landligt fænomen. Vi følger en ung mejerielev fra Hillerslev til natlige våbenmodtagelser ved Vesløs Huse.

I efteråret 1944 kom der gang i nedkastningerne af våben og andre forsyninger til det hurtigt voksende antal af modstandsfolk, og i det følgende berettes bl.a. om to gennemførte aktioner i Østerild Plantage samt en mislykket nedkastning.

Det, der fortælles, bygger på erindringer og samtaler med folk, der var med, og desuden er der konkrete oplysninger fra Frihedsmuseet, der f.eks. korrigerer datoer, stednavne, kodeord m.m.

I den aktuelle periode var undertegnede mejerielev på Hillerslev Andelsmejeri, hvor Børge Hansen var førstemejerist. Sommeren 1944 bragte meget voldsomme begivenheder, hvorom der som overskrifter i Thisted Amts Tidende kunne læses »Otte Sabotører henrettet« (Årsgruppen 23/6) og den følgende uge »Otte Sabotører dødsdømt og henrettet« (Hvidstengruppen 29/6).

Disse brutale og hensynsløse terrorhandlinger gjorde stærkt indtryk på os, og i frokostpausen blev der talt om den betydning, folkene fra Års og Hvidsten dog havde haft for Danmarks fremtid. Og nogle dage senere lod Børge forstå, at han nok kunne hjælpe én ind i modstandsbevægelsen, hvis det skulle være. Og det skulle det!

Førstelæreren i Hillerslev Skole, Viggo Thorup, der var gift med mejeribestyrer Jensens datter, var sammen med Børge de

to første modstandsfolk i Hillerslev. De var kommet med efter kontakt med gdr. Jens Kirk, Thousgård ved Thisted, der havde god tilknytning til Frode Jakobsen, en af de ledende, da Danmarks Frihedsråd blev dannet.

Det første våben

Det må have været fra Jens Kirk, vi fik det første våben, en engelsk maskinpistol. Den skulle gemmes godt, og en eftermiddag var vi alle tre samlet i skolens udhus, hvor vi – formelt – gav os til at udgrave nogle gamle rottehuller. Det havde vi som påskud, hvis der skulle komme uventede gæster. Det skete ikke, og pistolen fik et foreløbigt gemmested i et udvidet, gammelt rottehul.

Viggo Thorup var organist ved Hillerslev Kirke, som han derfor havde let adgang til. En dag fortalte han os, at han havde fundet et bedre gemmested til vort første våben. På kirkeloftet havde han lagt mærke til, at der et sted var en lille forskydning i murværket, hvorved der var fremkommet en åbning, der lige passede til vort våben, når det var skilt ad og pakket sammen. Det var et bedre gemmested, syntes vi alle tre, også set ud fra den synsvinkel, at blev pistolen opdaget på kirkeloftet, ville det være svært at sige, hvem der

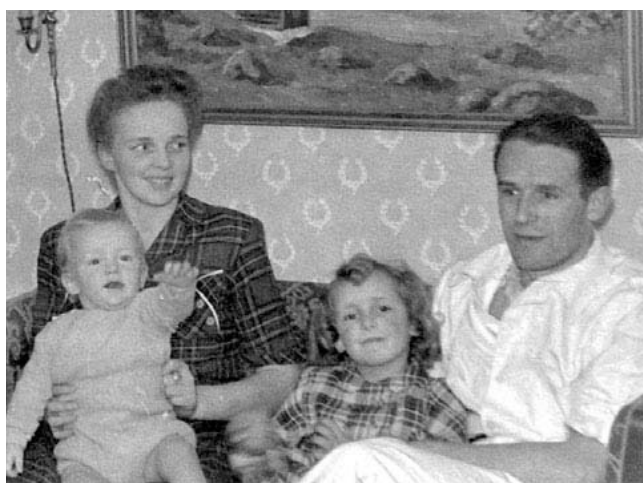
havde anbragt den der. Og var den blevet fundet i den gamle skolebygning, kunne familien komme i store vanskeligheder.

Så vi holdt flyttedag, og i adskillige uger lå den der i sikkerhed.

Hilsen til Gudrun

En aften var vi tre inviteret på besøg hos Jens Kirk. Her var samlet flere mennesker, vi ikke havde truffet før, men det var folk fra modstandsbevægelsen. Det kunne være meget interessant at få noget at vide om dem, deres synspunkter og arbejde indenfor sagen, men Jens Kirk sagde noget, som man måtte give ham ret i. Han sagde, at han helst ville vide så lidt som muligt om personer og forhold indenfor bevægelsen, for hvis han skulle blive taget af tyskerne, ville det været begrænset, hvad de kunne presse ud af ham af oplysninger. Og det var rigtigt set.

Men vi blev orienteret om, at ved en senere lejlighed ville vi få bud om at møde på et til sin tid nærmere angivet sted, hvor en engelsk maskine ville nedkaste våben og andre forsyninger, som vi skulle være med til at bjerge. Det lød helt utroligt, men

Børge Hansen med hustru og børn. Foto få år efter krigen.

her var da virkelig en opgave af betydning!

Vi kom til at vente i adskillige uger. Spændende var det at tænke på, og jo også en lille smule foruroligende. Hvad nu, hvis tyskerne fik kendskab til sagen?

Datoen blev den 30. november 1944. Børge vidste, at nedkastningspladsen var i Østerild Plantage. Han talte om en skovvej, der skulle køres ad, indtil der tæt ved vejen kunne ses en transformator lidt til venstre. Der skulle vi stoppe, og så ville vi komme i kontakt med de andre. Vi skulle være på pladsen senest kl. 22.00. Det var ikke nødvendigt med mange forberedelser. Vi havde ingen våben med. Mp'en lå sikkert på kirkeloftet, og der havde ikke været tale om, at vi til vores del af opgavens løsning skulle være bevæbnede. Men varmt tøj skulle vi være iført, for det stod uklart, hvor længe vi ville komme til at vente på flyet. Da vi på det punkt havde sikret os, fik cyklen et eftersyn, lappesager og pumpe medbragt, sikkert også et æble eller en bid brød, og så drog vi af sted.

Vi cyklede ud forbi Skovsted til hovedvej 11, hvor vi drejede til venstre og fulgte vejen over Kløv Bakke til Østerild. Så nåede vi Østerild Plantage og kørte ind ad en skovvej, idet vi holdt godt udkig efter transformatoren. Pludselig var den der, vi stod af cyklerne, og snart havde vi kontakt med Jens Kirk og flere andre. De andre kunne ikke genkendes i mørket, og vi havde fået indskærpet, at lygter ikke måtte anvendes, naturligvis ikke.

Vi var nu ved et område, der kaldes Vesløs Huse. Vi gik ad en anden vej længere ind i skoven og var snart fremme ved det sted, der på den tids generalstabskort havde betegnelsen Hørsodde. Ved en jordvold stillede vi vore cykler, og lidt længere fremme var en åben plads, hvor nedkast-

ningen skulle finde sted. Vi lagde mærke til nogle højspændingsmaster og i nærheden en del bikuber, og vi talte om, at godset helst ikke måtte dale ned netop i det område. Vi konstaterede også, at nogle mænd havde stavlygter, hvormed de kunne give signal til vejledning for piloten.

I mørket hørte vi flere gange flyvemaskiner i luften. Så vi var rigtig anspændte, men senere kunne vi høre maskinerne atter fjerne sig. Omkring midnat hørte vi igen en maskine, og vi bemærkede, at motorlarmen voksede i styrke, nærmere og nærmere kom den, og mere og mere spændte blev vi. Til sidst var vi helt sikre, og nu kunne vi i månelysen se den komme glidende hen over trætoppene. Mændene med lygterne havde stillet sig op på den åbne plads, de stod på linie med vel hundrede meters mellemrum, og nu var lygterne tændte, og en af dem morsede et bestemt bogstav, så piloten kunne vide, at han var ved det rette punkt. I næste nu hørte vi det skramle oppe i luften, containerne væltede ud af flyets underside, faldskærmene i grønne, hvide, sorte og røde farver foldede sig ud og bar den værdifulde last ned, indtil en række lydelige bump ud over marken forkyndte at, godset var ankommet. På det tidspunkt var flyet allerede ude af syne efter en enorm motorlarm, der skulle bringe maskinen i fart og højde igen. Faldskærmene lå og blafrede i vinden. Et tryk på en karabinlås frigjorde skærmen fra containeren, hvorefter den blev pakket sammen i en fart. Det viste sig, at der var fire håndtag på sådan en beholder, og selv om den var tung, kunne dog fire mand bære den hen til den ventende lastbil, der havde god plads på ladet. Her kom også faldskærmene op og desuden to personer bevæbnede med maskinpistoler. Meningen var, at hvis tyskerne forsøgte at standse bilen, ville man

Bent Rolighed. Foto 1946.

gøre alt for at skyde sig fri. Heldigvis gik alt fint. Læsset kom i god behold ud til den brave landmand Søren Gravesen, og i hans lade blev godset i første omgang skjult i halmen. Det kan også lige nævnes, at inden vi skiltes i plantagen, dannede vi kæde, og idet vi gik hen over marken, afsøgte vi området, så intet skulle være glemt.

Sådan var i store træk den første modtagelse. Det var en stor og uforglemmelig oplevelse.

Hilsen til Ferdinand

Efterhånden som tiden gik, lærte vi mere og mere om det, vi var med i. Vi fik også flere sager betroet, f.eks. vidste vi midt i februar 1945, at der kunne ventes en ny nedkastning og at kodeordet, der ville blive sendt i den dansksprogede BBC-udgave, var Ferdinand.

Vinteren var dengang ret streng med frost og i perioder med megen sne. Hvad skulle vi gøre, hvis meldingen kom en aften med snevejr? Børge havde en plan: Vi kunne »låne« en jernbanedræsine og køre på den lige til nedkastningspladsen, der var i umiddelbar nærhed af jernbaneskinnerne! Planen var ret fantastisk og kom aldrig til udførelse, men ideer var der ikke mangel på!

Den 20. februar var mejeribestyreren og hans kone inviteret ud til spisning, og tilbage i huset var deres datter og jeg. Hun lavede aftensmad til os to. Det var sjældent, at den slags skete, men vi syntes, det var rigtig morsomt at være ene hjemme. Vi snakkede, fortalte historier og fik drøftet mange spændende ting. Senere kunne vi jo spille kort og høre radio, eller hvad vi ellers kunne finde på. Det kan her indskydes, at mine jævnaldrende og jeg ikke havde radio; det var som regel noget, man anskaffede i en senere alder, hvis man kom til at tjene mange penge.

Men i mejeribestyrerens stue kunne der høres BBC, og selv om hun ikke fandt det umagen værd, blev der tændt for radioen, da tiden var inde. Først lød de kendte toner fra Prins Jørgens March, dernæst bankesignalet, og så blev nyhederne læst på, nu og da sløret af tyske støjsendere. Så lød det: Vi bringer en særmelding til... Og så fulgte en lang række navne og heriblandt også *Ferdinand!* – Det var svært at lade som ingenting, men jeg »kom i tanker om«, at jeg havde glemt at aflevere en bog til Viggo Thorup, og at jeg straks ville cykle hen og ordne den sag. I skolebygningen stak jeg ind gennem køkkendøren. Der stod Thorup alene. »Har du hørt radio?« spurgte jeg. Nej, det havde han ikke, for de havde gæster, og så var det jo ikke så nemt. »Der var en hilsen til Ferdinand«,

sagde jeg og ventede at han også ville blive fyr og flamme, men til min undren skete det ikke. Hvorfor dog ikke? Jo, forklarede han, det ligger sådan, at af sikkerhedgrunde er Ferdinand taget af programmet, men inden længe får vi et nyt kodenavn. – Lidt efter cyklede en ung mand, afslappet, stille og rolig tilbage til mejeriet.

Senere erfarede vi, at englænderne alligevel havde været der, men da ingen gav signal fra marken, fløj de hjem igen. Ærgerligt, men sådanne misforståelser kunne altså forekomme.

Hilsen til Nathaniel

Med tiden var den lille 3-mands gruppe blevet udvidet med flere nye medlemmer,

Sammen med sin bror Svend ses her th. Viggo Thorup, 5. maj 1945.

bl.a. en tømrer, en mekaniker og en landmand. Hilsenen til Nathaniel kom den 4. marts, og den aften var jeg sammen med en flok unge mennesker i Skovsted forsamlingshus, hvor vi indøvede et skuespil, der skulle opføres samme sted ved en senere fest. Da vi hen på aftenen var godt i gang på scenen, fik jeg diskret besked om snarest muligt at møde hos Viggo Thorup, og inden længe var jeg i Hillerslev.

Vi havde aftalt, at vi denne gang ville have våben med, så vi kunne bide fra os, hvis tyskerne også var på skovtur. Vi havde fra den første nedkastning en del våben og andet udstyr gemt på mejeriet, og Børge, der havde arbejdet der i adskillige år, kendte alle rummene og havde fundet gode gemmesteder. F.eks. var der på loftet i sidebygningen en stor vandbeholder af metal og forsynet med en kappe af isolering, der bestod af tørvesmuld og lignende, og her var et glimrende skjulested.

Da jeg på det mørke loft havde famlet mig frem til stedet, fik jeg snart fat på de våben, jeg søgte, og desuden fik jeg tilfældigvis fat i en lille blød pakke. Jeg forstod straks, at det var en forbindingspakke af den slags, som enhver soldat i en krigssituation er forsynet med, og jeg stak den i lommen, idet jeg tænkte, man ved aldrig, hvad man kan komme ud for sådan en nat.

Oppe ved kirken kom der ved 23.00-tiden samling på flokken, og da Thorup havde hentet maskinpistolen på kirkeloftet, cyklede vi af sted mod Østerild ad nogenlunde samme vej, som vi før havde benyttet. Da vi nåede ind i plantagen, så vi langt borte billygter. Det kunne i bedste fald være en jordemoder eller en læge – al privat bilkørsel var jo forbudt – men det kunne også være tyskerne, og vi forberedte os på det værste, idet vi sprang af cyklerne og med dem banede os vej ind gennem skoven.

Nærmere og nærmere kom bilen, og få øjeblikke efter susede den forbi, uden vi fik set, hvem det var.

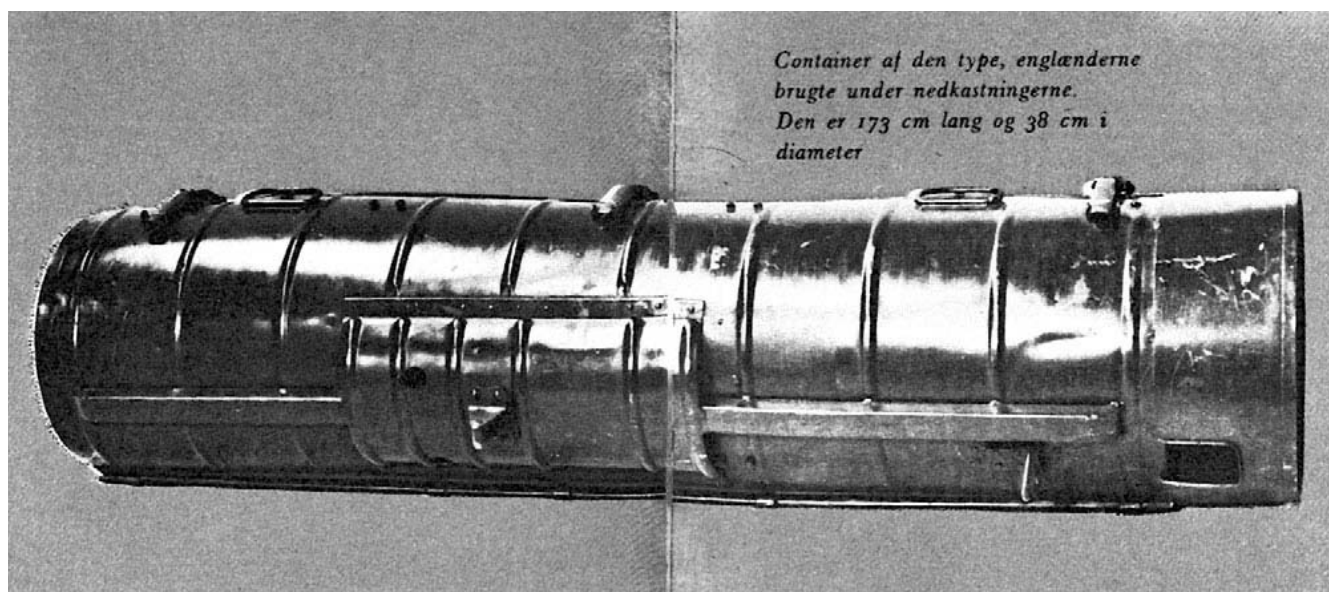
Snart var vi fremme ved transformatorren, der var mødestedet. Her var flere kendte mennesker, så jeg fik en god snak med Holger, der var forkarl hos Jens Kirk, og Anders som jeg traf en gang om ugen til gymnastik i Skovsted forsamlingshus, og Svend var der også.

Det var en kold nat. Der lå sne flere steder i skoven. Det var måneskin og stille vejr. En gang imellem hørte vi fly langt borte og flere gange voldsomt skyderi ude ved kysten. Bare de ikke skyder vores maskine ned, var en bemærkning, der ofte hørtes. – Tiden gik, og det blev langt over midnat. Måske nåede maskinen ikke frem til pladsen, men det blev sagt, at vi skulle vente til kl. 04.00, og var den ikke kommet til den tid, var der ikke mere at vente efter den nat. Noget trætte og forkomne var flere af os efterhånden blevet.

Da klokken var 20 minutter i fire, lød der en voldsom skydning ude fra Hanstholmegnen, og samtidig kunne vi høre luftværnssirenen i Thisted som tegn på, at indflyvning af fremmede fly fandt sted. Så livede vi op igen, og lidt efter hørte vi motorlarm fra et fly, der nærmede sig. Vi fastslog overfor hinanden, at lyden var lidt anderledes end den, der lød fra de tyske fly, så selvfølgelig var det en englænder.

Og ganske rigtig. Der gled den hen over trætoppene, der blev signaleret fra marken og blinket fra flyet, og igen så vi det vidunderlige syn af 12 faldskærme, der hang i måneskinnet for få øjeblikke efter at ligge og blafre på marken ved siden af de mørke containere.

Underligt nok var der en af deltagerne, der helt tabte hovedet. Han var kommet med i sidste øjeblik af den grund, at han

Kopi fra Per Eilstrup og Lars Lindberg. »De så det ske uder besættelsen«.

havde fået kendskab til, hvad der forestod, og så havde nogen ment, at det var bedre at få ham med på holdet, så skulle han nok tie med, hvad han vidste. Men da ladingen kom ned, blev han så bestyrtet, ja, næsten chokeret, at han greb sin cykel og kørte hjem. – Stakkels mand, men til hans ros skal det siges, at han tav med, hvad han havde set.

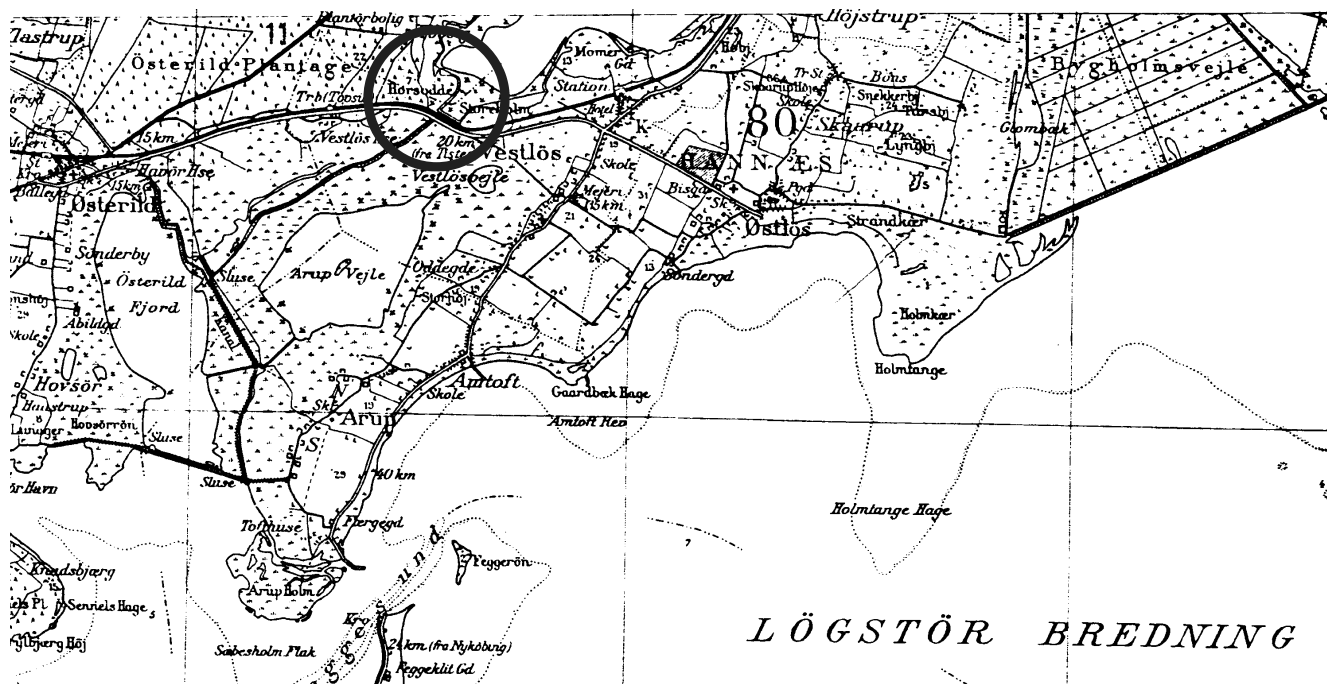
Opsamlingen gik denne gang ikke helt så let. En container var havnet et stykke oppe i et træ, og det kostede store anstrengelser at få den og faldskærmen bragt ned. En anden container landede delvist ude i en kanal. Den var vanskelig at trække op, og først da et par friske fyre var hoppet i vandet, lykkedes det ved deres hjælp at få den bjerget.

Da det hele var læsset på lastbilen, hørte vi endnu et fly i luften. Det kom lige hen over pladsen, og vi kunne tydeligt se, at det var en tysk maskine. Mon besætningen der lige så tydeligt så os og lastbilen? Det kunne hurtigt blive en farlig sag, og Jens Kirk gav derfor besked om, at vi snarest muligt skulle køre hjemad. Men lige derefter lød et skud!

Hvor kom skuddet fra? – Havde tyskerne ligget på lur, og ville der i næste øjeblik komme skud fra alle sider? – Der kom ikke flere skud!

Men en mand lå klagende på jorden. Det var Jens Kirk. Han var ramt i låret af et projektil, og en anden mand, en læge, viste det sig senere, bøjede sig over ham for at give ham hjælp. »Er der nogen, der har forbindingsstof?« spurgte han hurtigt, og jeg var glad for at kunne række ham den forbindingspakke, jeg nogle timer forinden ret tilfældigt havde stukket i lommen. Jens Kirk blev senere kørt til Koldby Sygehus, hvor der ventede ham nogle ugers sygeleje, men han kom i god form igen, endnu inden krigen sluttede.

Vi blev hurtigt klar over, hvor skuddet kom fra. Det forholdt sig sådan, at udenom nedkastningspladsen stod en kreds af vagtposter, der skulle gribe ind, hvis tyskerne kom. Da hjemturen skulle foregå, pakkede enhver af vagterne sit våben sammen, men en af de unge mænd kom herunder til at af-fyre et vådeskud. Det var for os alle en lærestreg, der påbød øget omhu, når vi senere havde med våben at gøre.

På generalstabskortet fra 1939, bind 1, side 13, felt E1, findes stednavnet Hørsholm. Det nøjagtige nedkastningspunkt var «r» i Hørsholm.

Endelig kunne vi begive os på hjemturen, men heller ikke den forløb helt efter planen. Af sikkerhedsgrunde kørte vi med slukkede lygter, og i halvmørket så vi på et tidspunkt en af vore stå ved vejkanterne, og tilsyneladende havde han problemer med cykelkæden. »Det er jo mølleren fra Brund,« udbrød Børge, »kør bare videre, jeg hjælper ham, og så indhenter jeg jer igen.« Vi fortsatte og kom efterhånden ud af skoven, og her blev vi klar over, at det gik voldsomt til omkring Hanstholm. Længe havde vi hørt det buldre og brage, og nu så vi, hvordan lyskasterne uafbrudt fejede hen over vesthimlen i forsøg på at indfange fjendtlige fly i lyskeglen, så anti-luftskytset kunne rettes mod disse, og der var en larmen, så man skulle tro, at invasionen var nært forestående.

Endelig fik vi kontakt med Børge igen, men kort efter så vi, at der var billygter bag os. Vi sprang atter af cyklerne og var snart inde over markerne, men helt let var det nu ikke i halvmørke at forcere både

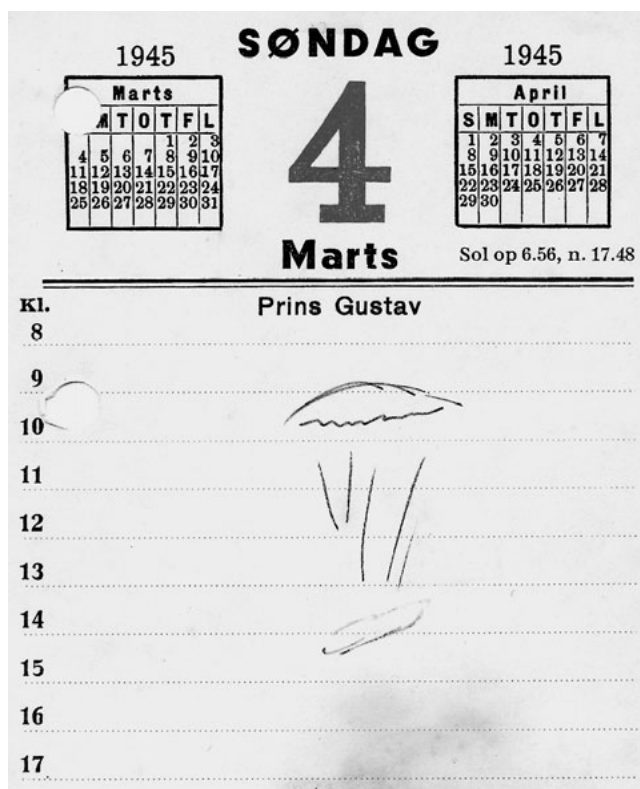
grøfter og hegn, når cyklen også skulle med.

Men heldigvis var vi også denne gang, især set ud fra Jens Kirks notat i *Hanegal over lyse sind*, hvor det berettes »...at tyskerne vidste mere om den våbennedkastning end godt var,« og i god behold nåede vi mejeriet en halv times tid, før morgenarbejdet skulle begynde.

Genbrug af faldskærme

I mejeribygningen var der mange gode gemmesteder til de våben m.m., som vi havde taget vare på, før en senere fordeling kunne finde sted, men en gang hen på foråret kom det på tale, om vi ikke også kunne opbevare nogle faldskærme!

Sagen var, at disse egentlig skulle have været destrueret på en eller anden måde. Det var ikke blevet gjort. Man havde nok ikke kunnet nænne det, for i den periode var der stor mangel på gode tekstiler. Folk

Dengang skrev man ikke dagbog, men lidt krimskrams kunne fastholde datoen for en nedkastning. Her tilføjet flere streger, så faldskærmen ses.

måtte tage til takke med dårligt fremstillet kunststof indenfor mange områder, og et ærligt stykke stof, som vi kender det i dag, lod sig meget vanskeligt opdrive.

Faldskærmene havde været brugt, da den sidste sending natten mellem 4. og 5. marts kom ned. Så var de blevet gemt i Søren Gravesens lade sammen med det øvrige gods, og nu var de havnet »på vores bord«. Måske havde Søren Gravesen ønsket at få ryddet op i laden – det er meget forståeligt – og da han som mælkekusk var på mejeriet hver dag, kunne han jo let have en ekstra spand eller sæk med, og sådan kunne det tænkes, at de 3-4 faldskærme efterhånden var blevet leveret.

Det var nok Børge, der igen fandt på råd med hensyn til gemmested. På mit værelse i vestgavlen over fyrrummet var der adgang til skunken. Sådan kaldte vi det lille rum mellem væg og den nederste del af

taget. I væggen var en lem så stor, at man kunne krybe ind i rummet. Der var god plads på gulvet, men på grund af tagets hældning blev der vel kun en meters højde, der hvor rummet foroven endte i en spids. Den slags rum blev mest brugt til pulterkammer.

En eftermiddag pakkede vi faldskærmene. De var fremstillet af det fineste silke, der kunne tænkes. Det var forunderligt bare at røre ved det bløde silkestof, der var i forskellige farver, sort, hvid, orange og grønt, og så var der nogle lange liner, hvide, og ganske sikkert også af silke.

Nu blev først én faldskærm stoppet ind i skunken. Derefter blev den med en stok presset op gennem den smalle åbning mellem taget og skråvæggens bagside. Det glatte silkestof var lettere at arbejde med, end man skulle tro. Man skulle blot begynde fra en ende af, så kunne man efterhånden få hele skærmen til at forsvinde!

Snart lå alle skærmene oppe på værelsets loft. Og det fine var, at det var umuligt at komme op på dette loft. Der var kun adgang gennem den smalle passage, der måske var 15 cm på den ene led og 1 m på den anden.

Vi gned os i hænderne af bare tilfredshed, da det var ordnet, og der var ingen bekymring for, at tyskerne eller deres håndlangere skulle få fingre i de gode sager.

Hvordan det siden gik? Fint, fint! Da endelig krigen var forbi, gik vi en dejlig sommerdag i lag med at finde herlighederne frem i dagens lys. Et langt stykke ståltråd, der i den ene ende var bøjet til en solid krog, blev ført op gennem den smalle passage, og så var det muligt lidt efter lidt at trække faldskærmene ned igen.

Og der var adskillige piger og drenge, som den sommer kunne glæde sig over en smuk silkekjole eller ditto skjorte.